

«Консультант-Плюс» і «Гарант-Платформа». Обидві бази розроблені так, що по будь-якому запиті можна отримати вичерпуючий відповідь. На їх основі користувачі навіть складали документи в суд, так як зразки необхідних документів є в базах, є там і керівництво по початковому веденню справ.

У роботі з електронними документами відділ розробив свою систему, особливо, якщо запит великий і необхідний вичерпуючий відповідь. Ідеє пошуку по всім каналам одночасно – система паралелізації роботи баз даних.

Центр не тільки веде обслуговування в електронному режимі, але і готує власну продукцію. Так були підготовлені і сформовані бази по наступним питанням – захист прав споживачів, туризм і екскурсійне обслуговування, отримання громадянства в Росії.

У Центрі делової інформації використовують, крім згаданих баз, «Референт» і «Кодекс». У першій базі дуже багато документів невеликих організацій соціально-бюджетного обслуговування; друга містить в собі документи, регламентуючі будівництво (СНІПы, СанПІны), ГОСТы і нормативні документи, стосуючіся до питань стандартизації різних процесів виробництва.

Крім того при обслуговуванні слід враховувати те, що в цій сфері немає однозначних рішень. Наприклад, якщо до вас прийшли з питання приватизації, будівництва, спадщини нерухомості, то в відповідь на запит обов'язково будуть норма землекористування, правила забудови, використання водних ресурсів, санітарні норми і ряд інших документів.

Не будучи юристами, консультанти, тим не менше, зобов'язані побудувати всю ланцюжок даних, які будуть в відповідь. Такий підхід також можна вважати інноваційним.

Павла РОГОВА,

директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, канд. іст. наук

Юрій АРТЕМОВ,

завідувач відділу Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, канд. техн. наук

Перспективні напрями інформатизації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України

Під впливом процесів глобальної інформатизації, зумовлених реаліями становлення нових цінностей і нових форм організації життя, на початку ХХІ ст. світове співтовариство переходить до більш широкого, гуманітарного розуміння завдань освіти. Відбувається процес створення нової загальноосвітньої школи, змінюються її мета і завдання. Навчання та виховання стають особистісно-орієнтованими, спрямованими на формування і розвиток здібностей учнів до самостійного пошуку, збору, аналізу та використанню освітньої інформації.

У Центрі правової інформації широко використовується матеріал на CD, що містить в собі документи ООН, МВФ, Всесвітнього банку, Міжнародної організації праці, ЮНЕСКО.

У Центрі делової інформації надається доступ до електронних версій патентів РФ з 1994 р., авторськими винаходами, загальнодержавним класифікатором всіх видів, статистичними довідниками Госкомстата РФ, типові форми і зразки документів. Активно використовується база інтернет – надаються адреси організацій, правові бази країн СНГ, надається допомога в складанні нескладних бізнес-планів, за допомогою внутрішнього ресурсу готують бібліографічні списки, використовуючи при цьому попередній перегляд матеріалу.

Робота в такому широкому інформаційному просторі відділ поступово бере на себе функції інформаційного брокера – посередника, володіючи знаннями про те, де знаходиться інформація, як і на яких умовах цю інформацію отримати і доставити клієнту, що розширює інформаційні можливості відділу за рахунок роботи з фондами і електронними базами інших бібліотек.

Такий підхід до роботи привів до розуміння того, що співробітники відділу повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію через постійно проводимі семінари. Їх навчають розумінню того, яку саме цінність представляє інформація для конкретного споживача, як зв'язати це з комерційними параметрами, як навчити споживача грамотно працювати з інформацією.

Обробка фондів і знову поступаючих в відділ документів переведена повністю в електронний режим. Виникає не тільки формування електронного каталогу всередині відділу, але і своєрідного електронного фонду.

Нова школа і новий навчальний процес вимагають нових форм та методів роботи від бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів. Це вимагає інноваційних перетворень у діяльності мережі освітянських бібліотек України, положення про яку було затверджено спільним наказом МОН та АПН України від 30. 05. 2003 р. №334/31¹.

¹ Положення про мережу освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки та АПН України: затв. наказом МОН України від 30. 05. 2003 р. № 334/31 // Інф. зб. МОН України. – 2003 р. – № 21. – С. 27–32; Шк. б-ка плюс. – 2003. – № 3–4. – С. 1–4.

Особливе місце серед зазначених вище бібліотек займають бібліотеки загальноосвітніх навчальних закладів, що зумовлено їхньою численністю (близько 23 тис. на теренах України) та провідною роллю у навчально-виховному процесі.

Вони забезпечують інформаційне обслуговування учасників навчально-виховного процесу, формування інформаційної культури учнів – майбутніх будівників нового українського суспільства.

Реформування системи роботи бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів тісно пов'язане з процесами їх інформатизації та комп'ютеризації.

Саме тому в комплексному науковому проекті «Становлення і розвиток мережі освітянських бібліотек України (XIX–XX ст.)», яке здійснює ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського протягом 2001–2005 рр., було розроблено проект Концепції інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України². З метою виконання цієї роботи науковцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського було досліджено стан комп'ютеризації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України.

Аналіз стану комп'ютеризації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України показав, що у результаті виконання Національної програми інформатизації України, ряду регіональних програм та завдячуючи спонсорській допомозі в загальноосвітніх навчальних закладах України з'явилися сучасні комп'ютерні класи, обладнані виходом в інтернет. У середньому по Україні комп'ютеризація загальноосвітніх навчальних закладів становить 75%, а у деяких містах і регіонах сягає 100%. У той же час комп'ютеризація бібліотек цих закладів у середньому дорівнює 1,75%.

Відсутність у більшості бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України сучасного інформаційно-комунікаційного обладнання й доступу до інтернету не дає можливості учням набувати сучасних навичок пошуку, збирання, аналізу й використання інформації, які їм потрібні для життєтворчості в постіндустріальному суспільстві. Учителі не мають можливості ефективно вести пошук потрібних їм інформаційних ресурсів у світовому просторі за допомогою сучасних електронних засобів.

Одночасно у розвинутих країнах світу, навпаки, інформатизації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів приділяється першочергова увага. Їх інформатизація розпочалася ще в 60-х роках минулого століття з розробки відповідних стандартів. При цьому головна увага приділялася трансформації ролі шкільного бібліотекаря, перетворення його на бібліотекаря-медіаспеціаліста. Зусилля у цьому напрямі координують національні й регіональні асоціації шкільних бібліотек. Вони ж проводять заохочувальну роботу зі створення навчальних

комп'ютерних посібників і баз даних в інтернеті. Потужним джерелом сучасних навчальних електронних ресурсів для шкільних бібліотек у згаданих країнах стали університети. Боротьба за рейтинг і вплив у галузі освітніх технологій змусила їх створювати доступні через інтернет електронні каталоги, індексні й повнотекстові бази даних. Розвинута система електронної доставки документів і телекомунікаційна інфраструктура створюють такі умови, за яких кожна нова публікація з фахових питань педагогіки й освіти без затримки стає доступною широкому загалу освітян. Діють численні агенції, які беруть на себе юридичне вирішення питань захисту авторських і суміжних прав, що виникають зі створенням і розповсюдженням електронних копій документів.

Коли була розпочата робота зі створення Концепції інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України, постали такі питання:

- ✓ чи повинна шкільна бібліотека залишатися такою, яка вона є тепер, коли у школи вже почали надходити комп'ютери й мультимедійні засоби навчання?
- ✓ яким чином має бути спрямована допомога державної та регіональної влади в Україні шкільним бібліотекам, багато з яких уже стихійно розпочали впроваджувати у себе комп'ютери, медіатеки та інтернет?

Отже під час виконання цієї роботи науковцями Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського було визначено головну мету та пріоритетні напрями інформатизації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України.

Мета інформатизації – реформування системи роботи бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів, підвищення їх ролі у навчально-виховному процесі, створення умов, які сприяють творчим пошукам вчителів та розвитку здібностей учнів у всіх регіонах України шляхом розбудови бібліотечного сегмента у національному освітньому інформаційному просторі.

Були визначені такі пріоритетні напрями:

- трансформація бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів у бібліотечно-інформаційні ресурсні центри;
- інтеграція бібліотечно-інформаційних ресурсних центрів загальноосвітніх навчальних закладів у національний та світовий інформаційний простір.

Основними принципами Концепції є: цілісність, комплексність, поліцентричність, варіативність, й відкритість рішень, які приймаються.

У Концепції наголошується, що зміст процесів інформатизації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України повинен мати випереджувальний характер, зорієнтований на широке використання нових ідей та світових досягнень у сфері сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Зазначається, що головними завданнями процесу інформатизації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів мають стати створення бібліотечно-інформаційних центрів загальноосвітніх навчальних закладів у

² Концепція інформатизації бібліотек загальноосвітніх закладів України: Проект / АПН України; ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Ав. кол.: О. В. Сухомлинська (кер.), В. Ю. Биков, П. І. Рогова, Ю. І. Артемов // Освіта України. – 2005. – 24 черв. (№ 47/48). – С. 8.

формі шкільних медіацентрів та відповідної інфраструктури їх підтримки.

Ці центри мають інтегрувати всю традиційну та мультимедійну навчальну продукцію, яка надходить до загальноосвітніх навчальних закладів або створюється в них, забезпечувати їх належне зберігання та надання у користування учням й учителям.

Інфраструктура підтримки повинна передбачати науково-методичне забезпечення шкільних бібліотечно-інформаційних центрів, створення й актуалізацію баз даних, а в перспективі – й банків знань, певні зв'язки зі структурами, які забезпечують сервісне обслуговування програмно-технічної продукції й інформаційно-комунікаційних засобів.

На нашу думку, що і визначено в Концепції, головними складовими інфраструктури підтримки мають стати державний галузевий та регіональні інформаційні ресурсні центри мережі освітянських бібліотек України.

Завданням державного галузевого інформаційного ресурсного центру є розробка наукового та нормативно-методичного забезпечення процесів інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України, виконання, координація та моніторинг робіт зі створення й актуалізації індексних та повнотекстових освітніх баз даних, банків знань, зведеного галузевого електронного каталогу, встановлення корпоративних зв'язків із провідними бібліотеками України і світу.

Перед регіональними інформаційними ресурсними центрами поставлено завдання актуалізації місцевих інформаційних ресурсів, методичного та кадрового забезпечення процесів інформатизації бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів.

Функції державного галузевого центру буде виконувати Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, що і зазначено в Концепції.

Регіональні центри мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів мають бути створені на засадах поліцентричності й варіативності на базі Львівської обласної та Миколаївської міської науково-педагогічних бібліотек, за відсутності подібних бібліотек в областях – на базі бібліотек інститутів післядипломної педагогічної освіти та університетів педагогічного профілю із залученням методичних кабінетів управлінь освіти держадміністрацій обласного, міського та районного рівнів.

Концепція має бути реалізована шляхом створення й виконання цільової державної програми, яка передбачає впровадження системи відповідних заходів і конкретних проектів, а також участі в чинних державних і галузевих програмах.

Реалізація Концепції потребує вирішення таких завдань:

□ розробка науково-методичного забезпечення й програми реалізації головних положень Концепції;

□ впровадження пілотних проектів у ряді регіонів України для відпрацювання головних положень Концепції;

□ запровадження посад бібліотекарів-медіаспеціалістів у бібліотеках загальноосвітніх навчальних закладів;

□ визначення порядку та норм забезпечення бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів приміщеннями, меблями, книжковими й навчальними мультимедійними матеріалами, а також іншими засобами навчання;

□ визначення раціонального обсягу автоматизації бібліотечних функцій у бібліотеках загальноосвітніх навчальних закладів та організація розробки і впровадження відсутніх інформаційно-комунікаційних та спеціалізованих програмно-технічних засобів;

□ оснащення сучасними інформаційно-комунікаційними й спеціалізованими програмно-технічними засобами мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України за визначеними нормами та в установлені програмою терміни;

□ створення зведеного галузевого електронного каталогу;

□ забезпечення можливості дистанційного замовлення й електронної доставки документів;

□ прискорення створення галузевих баз та банків даних за умов забезпечення захисту авторських та суміжних прав;

□ створення в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського електронної бази даних із проблем сухомлинстики, депозитарію електронних копій дисертацій, авторефератів дисертацій і наукових праць АПН України, а також потужного бібліотечного веб-порталу з розвиненою системою навігації в інтернет-просторі для педагогічних та науково-педагогічних кадрів України.

Реалізація Концепції інформатизації мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України сприятиме забезпеченню конституційних прав громадян на вільний доступ до інформації, втіленню європейських стандартів освіти, здійсненню ідей, викладених у Маніфесті шкільних бібліотек ЮНЕСКО.

У результаті реалізації Концепції посилиться роль бібліотек у повноцінному інформаційному забезпеченні учасників навчально-виховного процесу, прискориться їх інтеграція у світовий інформаційний простір. Інформатизація мережі бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів України сприятиме підвищенню рівня загальної середньої освіти в нашій державі, збагаченню духовного життя учасників навчально-виховного процесу, прискоренню інтеграції України до європейського і світового співтовариства.